

УДК 373.2

АНАЛІЗ МЕТОДИК ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ДО ШКОЛИ

Мінакова А. С.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Лупан І.В.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна

Початок навчання у школі – це переломний момент у житті кожної дитини. Тому питання шкільної зрілості дошкільнят і до сьогодні залишається досить актуальним. У даній статті досліджуються популярні та найбільш використовувані методи і методики визначення шкільної зрілості у дітей старшого дошкільного віку. Одна окремо взята методика не дозволяє повністю оцінити усі сторони розвитку дитини. Тому було розроблено спеціальний тест для діагностики готовності до школи, який був би зрозумілим і доступним для батьків та дітей. У даний час здійснюється його апробація.

Ключові слова: адаптація, шкільна зрілість, готовність до школи.

ANALYSIS OF THE METHOD OF DETERMINING THE LEVEL OF PREPAREDNESS TO SCHOOL

Minakova AS

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,

Kropivnitsky, Ukraine

Getting started at school is a turning point in every child's life. Therefore, the issue of school maturity preschoolers and to this day remains very relevant. This article explores the most popular and most used methods and methods for determining school maturity in older preschool children. One particular technique does not allow to fully evaluate all aspects of the child's development. Therefore, a special test was developed for diagnosing preparedness for a school that would be clear and accessible to parents and children. At present, its approbation is carried out.

Key words: adaptation, school maturity, readiness for school.

Постановка проблеми. Переломним моментом в житті кожної дитини є початок навчання у школі. Ця проблема і до сьогодні залишається досить актуальною. Тривалі й систематичні навчальні заняття, значне статичне навантаження, зміна режиму дня, зміна колективу і пристосування до нових умов спілкування, постійне оцінювання педагогами навчальних досягнень і

поведінки — все це супроводжує першокласника від початку його шляху до здобуття середньої освіти.

Перші 2-3 місяці навчання є важкими практично для всіх учнів незалежно від рівня їхнього фізичного і психічного розвитку. Іноді навіть спостерігається такий стан, який трактується лікарями як адаптаційна хвороба. Деякі дослідники описують стан, у якому перебуває дитина першого року навчання в школі як «шкільний стрес» чи «шкільний шок». Приводом для таких висновків є реакція дитячого організму, що переживає інтенсивну гістоморфологічну та функціональну перебудову органів і систем в цей період, на незвичні впливи шкільного оточення [5].

Як же дізнатися чи готова дитина до школи? Більшість спеціалістів сходиться на думці, що шкільна зрілість – це такий рівень фізичного і психоемоційного розвитку дитини, який дасть змогу їй без шкоди здоров'я справитися з вимогами, що висувуються школою.

Аналіз досліджень і публікацій.

У статті М.С. Яцули та С.Л. Няньковського [9] наведено результати спостереження за першокласниками впродовж навчального року. У дослідженні психологічної та фізичної готовності, а також особливостей стану здоров'я школярів були визначені ймовірні фактори ризику шкільної дезадаптації. Подані результати свідчать про необхідність розробки та впровадження профілактично-оздоровчих заходів вже на першому році навчання, що мають ґрунтуватися на аналізі об'єктивної інформації щодо медико-біологічних і соціальних особливостей учнів та динаміці основних показників стану здоров'я протягом їхнього навчання.

У роботі С.В. Гозак та О.О. Філоненко [2] за методиками Керна-Ірасека, Венгера, та Озерецького у дітей старшого дошкільного віку трьох ДНЗ м. Києва вивчали «шкільну зрілість» до навчання у школі. В результаті досліджень було виявлено, що значна частка дітей функціонально не готові до навчання у школі. Достатній рівень мотиваційної готовності за три місяці до навчання у школі показали лише 62,5% дітей (56,8% хлопчиків та 68,1% дівчаток); достатній

розвиток дрібної моторики за показником динамічного тремору був визначений у 47,0% дошкільнят (25,6% хлопчиків та 68,3% дівчаток), а за показником мотометричного тесту Озерецького – лише у 22,5% дітей.

У роботі Н.О.Бушуєвої [1] розглянуто вплив дошкільних видів діяльності на розвиток мотиваційної сфери, передумов навчальної діяльності, забезпечення готовності до систематичного шкільного навчання. Розкрито особливості формування і розвитку навчальної мотивації шестирічних першокласників у процесі поступового становлення навчальної діяльності. Визначено критерії, показники і рівні сформованості навчальної мотивації. Встановлено, що процес формування навчальної мотивації буде успішним, якщо буде зумовлений поступовим становленням мотивів, урізноманітненням видів діяльності на уроці, застосуванням різних типів уроків відповідно до рівня сформованості навчальної діяльності.

Метою даної статті є аналіз існуючих методик визначення шкільної зрілості та відбір завдань для створення власного тесту визначення інтелектуальної зрілості дошкільнят до навчання.

Виклад основного матеріалу.

Останні наукові дослідження дають підстави вважати, що ранній вік дитини не може бути основною причиною недостатньої шкільної зрілості. У значної частини дітей 6-річного віку основні фізіологічні системи є достатньо зрілими і готовими до умов навчання, а перехід до систематичного навчання, на думку психологів, стимулює подальший розвиток психіки дитини.

Проте діти одного календарного віку можуть суттєво відрізнитися за рівнем розвитку. Тому при вступі до школи необхідно враховувати не лише їхній календарний, але й біологічний вік.

Для визначення шкільної зрілості існує велика кількість різноманітних методів та методик. Розглянемо деякі із них.

1. Тестова бесіда для вивчення кругозору дитини С.А. Банкова [8, 21]

Суть цього тесту в тому, що дитина має відповісти на питання типу:

1. Назви свої прізвище, ім'я, по-батькові.

2. Назви прізвище, ім'я, по-батькові тата, мами.
3. Ти дівчинка чи хлопчик?
4. Ким ти будеш, коли виростеш, – чоловіком чи жінкою?
5. У тебе є брат, сестра? Хто старший?
6. Скільки тобі років? А скільки буде через рік? Через два роки?
7. Зараз ранок чи вечір (день чи ранок)?
8. Коли ти снідаєш — увечері чи вранці? Коли ти обідаєш — вранці чи вдень?
9. Що буває раніше — обід чи вечеря?
10. Де ти живеш? Назви свою домашню адресу.
11. Ким працюють твої тато та мама? та ін.

Результати оцінюють так: чим більше балів отримала дитина, тим вище рівень її психосоціальної зрілості. І навпаки, чим менше балів, тим менший рівень психосоціальної зрілості.

2. Філіппінський тест на визначення фізичної готовності дитини до школи [3, 10].

Суть даного тесту полягає в тому, що дитину просять доторкнутися правою рукою до лівого вуха, простягнувши руки над головою.

Аналіз результату: мал. 1 – дитина не готова до навчання;

мал. 2 – дитина готова до навчання.

Мал. 1

Мал. 2

3. Методика Бернштейна "Послідовність подій" [3, 60].

Мета діагностики: виявлення зв'язного мовлення та мислення.

Завдання:

- визначення рівня мовлення дитини;

- визначення рівня мислення дитини.

Обладнання: картинки із серії «оповідання у картинках», розрізані на декілька частин. Для старшого дошкільного віку достатньо 4-5 картинок, об'єднаних одним сюжетом.

Інструкція: картинки перемішайте та запропонуйте дитині: «Якщо розташувати ці картинки одну за одною, вийде історія, а щоб правильно розкласти їх, потрібно здогадатися, що було на початку, що – наприкінці, а що – у середині». Нагадайте, що розкладати картинки потрібно зліва направо, одну за одною, поруч у рядок.

Аналіз результатів: високий рівень виконання завдання діагностується, якщо дитина правильно розташувала картинки, змогла скласти за ними оповідання, використовуючи поширені речення; середній рівень – дитина правильно розташувала картинки, але не склала оповідання, а просто описала те, що побачила; низький рівень – дитина не змогла правильно розташувати картинки і скласти оповідання.

4. Методика Н.А. Ричкової "Четвертий зайвий" [3, 62].

Мета тесту: дослідження логічного мислення та рівня знань узагальнюючих понять.

Завдання:

- визначення здатності дитини до абстрагування;
- визначення спільних рис зображених об'єктів;
- визначення рівня мислення дитини;
- визначення рівня знання узагальнюючих понять.

Обладнання: для діагностування потрібно 10 карток, побудованих за принципом: 3 предмети об'єднані загальним поняттям, а 4-й стосується іншого поняття. Предмети та їх призначення повинні відповідати звичайному рівню обізнаності дітей шестирічного віку.

Аналіз результатів: висока готовність мислення – дитина пояснює 7-10 карток з використанням двох родових понять (зайві чобітки, бо це взуття, а решта – одяг), а 3-4 картки включають тільки одне родове поняття (зайвий стіл, бо решта – посуд); достатня готовність мислення — 7-10 карток дитина пояснює через одне родове поняття (зайвий стіл, бо це меблі), або половину з двома родовими поняттями, а

половину – з одним; низька готовність — коли в 7-10 картках тільки названо зайвий предмет без пояснень, або виділено предмет за неістотними ознаками (зразок картки: зайвий – собака, бо він живий; або зайвий м'яч, бо він червоний).

5. Тест А.Р. Лурія «10 слів» [7, 24].

Мета: дослідити довільне запам'ятовування та слухову пам'ять, а також стійкість уваги та уміння концентруватися.

Завдання:

- визначення рівня сформованості довільного запам'ятовування;
- визначення рівня сформованості слухової пам'яті;
- визначення рівня сформованості стійкості уваги та уміння концентруватися.

Інструкція: запропонуйте дитині запам'ятати 10 слів. Слова повинні бути простими і короткими (одно- або двоскладовими), непов'язаними між собою за змістом. Це може бути такий ряд: кіт, ліс, дим, ніч, голка, міст, брат, кінь, вікно, стілець.

Завжди треба мати запасний ряд слів на той випадок, якщо тестування доведеться повторити через певний проміжок часу. Для цього можна використати такі слова, наприклад: стіл, каша, крейда, рука, слон, парк, хвіртка, вікно, бак, щеня.

Повільно прочитайте дитині слова і попросіть повторити все, що вона запам'ятала.

Аналіз результатів: високий рівень розвитку слухової пам'яті – дитина з першого разу запам'ятовує 4-5 слів, а всі десять слів — через 3-5 повторів; низький рівень розвитку слухової пам'яті — дитина навіть після 6-7 повторів не може запам'ятати і відтворити всі слова. Це може свідчити про слабку нервову систему або про мінімальні мозкові дисфункції. Зазвичай у таких дітей є проблеми і з увагою.

6. Методика Р.С. Немова «Запам'ятай малюнки» [6, 91].

Мета: дослідження короткочасної зорової пам'яті.

Завдання: визначення об'єму короткочасної зорової пам'яті.

Дитині показують малюнок із зображенням різних фігур. Просять розглянути цей малюнок дуже уважно і запам'ятати фігури (їх має бути 9). Далі дитині показують інший малюнок, на якому є 9 зображень з першого малюнка і ще 6 інших, і просять її показати усі 9 картинок з першого малюнка.

Час демонстрації першого малюнка 30 секунд. Після цього дану картинку прибирають з поля зору дитини і замість неї показують іншу картинку. Експеримент продовжується доти, поки дитина не впізнає всі зображення, але не довше 1,5 хвилин.

Аналіз результатів: 10 балів, якщо дитина впізнала на картинці всі дев'ять зображень, показаних їй на першій картинці, витративши на це менше 45 сек.; 8-9 балів, якщо дитина впізнала на картинці 7-8 зображень за час від 45 до 55 сек.; 6-7 балів — дитина впізнала 5-6 зображень за час від 55 до 65 сек.; 4-5 балів — дитина впізнала 3-4 зображення за час від 65 до 75 сек.; 2-3 бали — дитина впізнала 1-2 зображення за час від 75 до 85 сек.; 0-1 бал — дитина не впізнала на картинці жодного зображення протягом 90 сек. і більше.

7. Орієнтований тест Керна на визначення функціональної готовності дітей до шкільного навчання [4, 63].

Мета: дослідження інтелектуальної сфери, отримання інформації про особистісні особливості дитини.

Завдання:

- визначення вихідного рівня функціональної готовності, чи шкільної зрілості;
- отримання інформації про особистісні особливості дитини.

Даний тест дає загальну картину розвитку і може бути застосований у групі. Після визначення попередніх результатів тестування можна запросити окремих дітей для індивідуального обстеження.

Тест складається з трьох графічних завдань.

Перше – малювання чоловічої фігури по пам'яті,

друге – змалювання письмових букв,

третє – змалювання групи крапок.

Інструкція: дитині (групі дітей) пропонують бланк тесту. На першій стороні нелінійованого бланка у верхньому куті містяться дані про дитину і залишене вільне місце для малювання фігури чоловіка. На звороті у верхній лівій частині розміщений зразок письмових літер, якщо дитина знає літери рідної мови, то зразок можна написати на іноземній мові, а в нижній лівій частині — зразок групи крапок (або ці зразки пропонуються на окремих картках розміром 7-8 на 13-14 см). Правий бік

аркуша залишають вільним для відтворення дитиною зразків. Олівець кладуть так, щоб він був на однаковій відстані від обох рук (якщо дитина виявиться лівшею, експериментатор повинен зробити відповідний запис у протоколі).

Оцінка результатів тестування: якщо дитина по всіх завданнях тесту Керна набрала 3-6 балів, то вона готова до шкільного навчання; діти, що набрали 7-9 балів (якщо ці бали рівномірно розподіляються між усіма завданнями), мають середній рівень розвитку; якщо ж у сумарний бал входять дуже низькі оцінки (наприклад, бал 9 складається з оцінок 2 за перше завдання, 3 – за друге і 4 — за третє), то краще провести індивідуальне обстеження, щоб точніше уявити особливості розвитку дитини.

І, звичайно ж, треба додатково обстежувати дітей, що одержали 10-15 балів (10-11 балів – нижня границя середнього розвитку, 12-15 балів – розвиток нижче норми).

Тест Керна призначений в основному для дослідження інтелектуальної сфери, але на основі першого завдання (малювання чоловічої фігури по пам'яті) можна одержати деяку непряму інформацію про особистісні особливості дитини.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Деякі батьки вважають, що потрібно готувати свою дитину до школи, починаючи з трьох років, інші – за рік до вступу до школи. Проте, усе дошкільне життя дитини – це і є підготовка до школи. Найголовніше – не вдаватись до крайнощів. Не напосідати на дитину із заняттями, щоб не викликати заздальгідь відразу до навчання. Але також не слід пускати усе на самоплив, сподіваючись, наприклад, на вихователя дитячого саду. Оцінити розвиток майбутнього першокласника батьки можуть самостійно або на консультації у дитячого психолога.

У даній публікації наведено популярні та найбільш використовувані методи і методики визначення шкільної зрілості. Але одна окремо взята методика не дозволяє повністю оцінити усі сторони розвитку дитини. Наше завдання розробити спеціальний тест для діагностики готовності до школи, який увібрав би в себе найкраще з уже відомого, такий, який був би зрозумілим і доступним для батьків та дітей, а головне показав батькам, над

чим варто ще попрацювати до 1 вересня. У даний час здійснюється його апробація.

Список використаної літератури

1. Бушуєва Н.О. Педагогічні умови формування навчальної мотивації дітей шестирічного віку. / Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – 2008. – 20 с.
2. Гозак С.В., Філоненко О.О. Особливості функціональної готовності дітей до шкільного навчання. / Освітологічний дискурс. – 2015. – № 3(11). - С. 61-69. Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2016/2923-1456476736.pdf>
3. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос-СВС., 2003. – 112 с.
4. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе. – М.: Академический Проект, 2000. – 3-е изд., перераб. и доп. – 184 с. – (Руководство практического психолога).
5. Кравчук Л. Особливості шкільної адаптації першокласників. / Сучасна школа України. вересень 2013. - № 9 (261). – с. 4-16.
6. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 640 с.
7. Пам'ять дитини / Упорядник: С.Максименко, Л.Терлецька, О.Главник. – К.: Главник, 2004. – 112 с.
8. Соціалізація дошкільників в умовах ДНЗ / Уклад. Т. І. Прищепа.— Х. : Вид. група «Основа», 2009.— 169с.: іл. – (Серія «Психологія виховання») – Режим доступу: <http://psychologdcpp.in.ua/psychology/files/file97.pdf>
9. Яцула М.С., Няньковський С.Л. Синдром шкільної дизадаптації: актуальність проблеми в першокласників // Педіатрія, акушество та гінекологія. – 2008. – № 1(425). – с. 17-19.